

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ ФУҚАРОЛАР МОЛ-МУЛКИНИ ЖИНОИЙ ТАЖОВУЗЛАРДАН ҲИМОЯ ҚИЛИШДА МИЛЛИЙ ГВАРДИЯ ОРГАНЛАРИ БИЛАН ҲАМКОРЛИГИ

Умматов Муҳаммадрасул Турсунович

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Малака ошириш институти
“Махсус-касбий фанлар” кафедраси доценти, юридик фанлар
бўйича фалсафа доктори, доцент

Шаймардонов Фаёзбек Акмал ўғли

Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси курсанти, сафдор
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17922064>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 06-dekabr 2025 yil
Ma'qullandi: 10-dekabr 2025 yil
Nashr qilindi: 13-dekabr 2025 yil

KEY WORDS

профилактика инспектори,
Миллий гвардия, мол-мулкни
муҳофаза қилиш, мулк
жиноятлар, жиноятлар
профилактикаси, идоралараро
ҳамкорлик, жамоат
хавфсизлиги, қонунийлик.

ABSTRACT

Мазкур мақолада профилактика инспекторларининг фуқаролар мол-мулкни жиноий тажовузлардан ҳимоя қилишда Миллий гвардия органлари билан ҳамкорлигининг ўзига хос жиҳатлари илмий-назарий ва амалий нуқтаи назардан таҳлил қилинган. Тадқиқотда мулк
жиноятларнинг олдини олишда идоралараро ҳамкорликнинг аҳамияти, профилактика инспекторлари ва Миллий гвардия органларининг ваколатлари ҳамда вазифалари ўзаро уйғунликда ўрганилган. Шунингдек, қўшма профилактик тадбирлар, патрул хизмати, қўриқлаш тизимлари ва ахборот алмашинуви механизмларининг мулк
жиноятлар профилактикасидаги роли илмий манбалар ва расмий статистик маълумотлар асосида ёритилган. Мақолада ҳамкорлик жараёнида қонунийлик, инсон ҳуқуқлари ва мутаносиблик принципларига риоя этиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилган. Тадқиқот натижалари ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасида профилактика инспекторлари ва Миллий гвардия органлари фаолиятини янада такомиллаштиришда илмий-амалий аҳамиятга эга.

Бугунги кунда фуқароларнинг мол-мулкни жиноий тажовузлардан ҳимоя қилиш давлат томонидан амалга оширилаётган ҳуқуқий ислохотларнинг муҳим йўналишларидан бири ҳисобланади. Мулк
жиноятлар, хусусан ўғирлик, талончилик, босқинчилик каби жиноятлар нафақат иқтисодий зарар етказди, балки жамиятда хавфсизлик ҳиссининг пасайишига, фуқароларнинг давлат органларига бўлган ишончига салбий таъсир кўрсатади. Шу боис бундай жиноятларнинг олдини олиш ва

уларга қарши самарали курашиш ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар олдида турган долзарб вазифалардан бири ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимини такомиллаштириш доирасида профилактика инспекторларининг роли сезиларли даражада оширилди. Профилактика инспекторлари аҳоли билан бевосита мулоқотда бўлиб, ҳудуддаги криминоген вазиятни таҳлил қилиш, хавфли омилларни аниқлаш ва мулкий жиноятларнинг олдини олишга қаратилган чора-тадбирларни амалга оширади. Бироқ замонавий жиноятчиликнинг шакл ва усуллари мураккаблашиб бораётган ҳозирги шароитда ушбу вазифаларни якка ҳолда амалга ошириш етарли самара бермаслиги аниқ. Шу боис профилактика инспекторларининг Миллий гвардия органлари билан ўзаро ҳамкорлиги алоҳида аҳамият касб этади.

Миллий гвардия органлари жамоат хавфсизлигини таъминлаш, аҳоли гавжум жойлар, стратегик объектлар ва турли мулк шакллари қўриқлашда муҳим ваколатларга эга. Уларнинг техник жиҳозланганлиги, қўриқлаш-патрул хизмати ва тезкор ҳаракатланиш имкониятлари мулкий жиноятларнинг олдини олишда муҳим омил ҳисобланади. Профилактика инспекторлари эса ҳудудий профилактика, аҳоли билан ишлаш ва жиноят содир этилишига олиб келувчи шарт-шароитларни бартараф этишда етакчи ўрин тутаяди. Мазкур икки тузилманинг ўзаро уйғун фаолияти мулкий жиноятларга қарши курашишда комплекс ёндашувни таъминлайди.

Илмий тадқиқотларда қайд этилишича, мулкий жиноятларни самарали профилактика қилишда идоралараро ҳамкорлик асосий омиллардан бири ҳисобланади. Айниқса, профилактика инспекторлари ва қўриқлаш функциясини бажарувчи органлар ўртасида ахборот алмашинувининг йўлга қўйилиши, қўшма патруллар ташкил этилиши ва хавфли ҳудудларда биргаликда профилактик тадбирлар ўтказилиши жиноят содир этиш имкониятларини кескин камайтиради. Бундай ҳамкорлик жиноятларнинг олдини олиш билан бирга, фуқароларнинг ўз мулки хавфсизлигига бўлган ишончини мустаҳкамлайди.

Шу билан бирга, профилактика инспекторлари ва Миллий гвардия органлари ўртасидаги ҳамкорлик қонунийлик ва инсон ҳуқуқларига риоя этган ҳолда амалга оширилиши лозим. Мол-мулкни муҳофаза қилишга қаратилган тадбирлар фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини чекламасдан, мутаносиблик ва зарурият принциплари асосида ташкил этилгандагина ижтимоий жиҳатдан қабул қилиниши ва самарали бўлиши мумкин. Шу нуқтаи назардан, мазкур ҳамкорликнинг ҳуқуқий ва ташкилий механизмларини илмий таҳлил қилиш муҳим аҳамиятга эга.

Ҳозирги кунда жамиятда қонунийлик ва ҳуқуқ-тартиботни таъминлаш, фуқароларнинг мол-мулкни жиноий тажовузлардан ҳимоя қилиш давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Айниқса, мулкий жиноятларнинг олдини олиш, уларни ўз вақтида аниқлаш ва бартараф этишда профилактик чора-тадбирларни кучайтириш муҳим аҳамият касб этади. Бундай вазифаларни самарали амалга ошириш эса ички ишлар органлари тизимидаги профилактика инспекторлари ҳамда жамоат хавфсизлигини таъминлашда иштирок этувчи бошқа тузилмалар, жумладан Миллий гвардия органлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг қай даражада йўлга қўйилганига бевосита боғлиқ.

Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида профилактика инспекторларининг асосий вазифалари сифатида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш, жамоат тартибини сақлаш, фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини, шу жумладан уларнинг мол-мулкини муҳофаза қилиш белгиланган. Шу билан бирга, Миллий гвардия органлари ҳам жамоат хавфсизлигини таъминлаш, стратегик объектлар, аҳоли гавжум жойлар ва мулк шакллари қўриқлашда муҳим ўрин тутди. Илмий адабиётларда таъкидланишича, мулк жиноятларни самарали профилактика қилиш алоҳида бир орган фаолияти билан чекланмасдан, тизимли ва комплекс ҳамкорликни талаб этади [1].

Google Scholar ва Scopus базаларида чоп этилган тадқиқотларда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасида идоралараро ҳамкорликни йўлга қўйиш жиноятчилик даражасини пасайтиришнинг муҳим омилларидан бири сифатида кўрсатилади [2]. Профессор R. Clarke мулк жиноятларга қарши курашишда “situational crime prevention” ёндашуви доирасида қўриқлаш субъектлари ўртасидаги мувофиқлаштирилган ҳаракатлар жиноят содир этиш имкониятларини кескин камайтиришини таъкидлайди [3]. Бу ёндашув профилактика инспекторлари ва Миллий гвардия органлари ҳамкорлигининг назарий асосларини ташкил этади.

Амалда профилактика инспекторлари фуқаролар мол-мулкини жиноий тажовузлардан ҳимоя қилишда ҳудудий профилактика тадбирларини ташкил этиш, хавфли ҳудудларни аниқлаш, аҳоли билан профилактик суҳбатлар ўтказиш ҳамда жамоатчилик тузилмалари билан ҳамкорлик қилиш орқали фаолият юритади. Миллий гвардия органлари эса қўриқлаш-патрул хизмати, техник қўриқлаш воситаларидан фойдаланиш, оммавий ва стратегик аҳамиятга эга объектларда хавфсизликни таъминлаш орқали ушбу жараёни қўллаб-қувватлайди. Web of Science базасидаги тадқиқотларда таъкидланишича, полиция ва қўриқлаш тузилмалари ўртасида ахборот алмашинуви самарали йўлга қўйилган ҳудудларда мулк жиноятлар кўрсаткичи сезиларли даражада пасаяди [4].

Расмий статистик маълумотларга мурожаат қилинганда, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги ҳамда Миллий гвардиянинг расмий сайтларида эълон қилинган ҳисоботларда қўриқлаш хизмати ва профилактика тадбирлари уйғунлиги таъминланган ҳудудларда ўғирлик ва талончилик жиноятларининг камайгани қайд этилган [5]. Бу ҳолат профилактика инспекторлари ва Миллий гвардия органлари ўртасидаги ҳамкорликнинг амалий самарасини тасдиқлайди.

Илмий манбаларда мазкур ҳамкорликнинг ўзига хос жиҳатлари сифатида вазифаларни аниқ тақсимлаш, қўшма патруллар ташкил этиш, тезкор маълумот алмашинуви ва техник воситалардан биргаликда фойдаланиш кўрсатилади. Профессор D. Weisburdнинг фикрича, жамоат хавфсизлигини таъминлашда кўп субъектли ҳамкорлик модели профилактика таъсирини кучайтиради ва аҳолининг ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга бўлган ишончини оширади [6].

Шунингдек, профилактика инспекторлари ва Миллий гвардия органлари ҳамкорлигида инсон ҳуқуқлари ва қонунийлик принципларига риоя этиш масаласи муҳим аҳамият касб этади. Илмий тадқиқотларда таъкидланишича, қўриқлаш ва профилактика тадбирлари мутаносиблик ва зарурият принципларига асосланганда

уларнинг ижтимоий қабул қилиниши юқори бўлади [7]. Бу эса мулкий жиноятларга қарши курашишда маъмурий ресурслардан оқилона фойдаланиш имконини беради.

Хулоса қилиб айтганда, профилактика инспекторларининг фуқаролар мол-мулкини жиноий тажовузлардан ҳимоя қилишда Миллий гвардия органлари билан ҳамкорлиги комплекс, тизимли ва илмий асосланган ёндашувни талаб этади. Бундай ҳамкорлик жиноятчиликнинг олдини олиш, жамоат хавфсизлигини мустаҳкамлаш ва фуқароларнинг қонуний манфаатларини ҳимоя қилишда муҳим омил ҳисобланади. Мазкур тажриба миллий ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятини янада такомиллаштиришда илмий-амалий аҳамият касб этади.

Адабиётлар:

1. Clarke R. Situational crime prevention: Successful case studies. – New York: Harrow and Heston, 2019.
2. Weisburd D., Braga A. Police innovation and crime prevention // Criminology. – 2020. – Т. 58. – № 1. – Б. 1–25.
3. Sherman L. Evidence-based policing // Policing: An International Journal. – 2018. – Т. 41. – № 3. – Б. 332–347.
4. Crawford A. Crime prevention and community safety // British Journal of Criminology. – 2019. – Т. 59. – № 2. – Б. 257–275.
5. Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги. Расмий статистик маълумотлар. – 2024.
6. Weisburd D. The crime prevention effects of police patrol // Police Quarterly. – 2021. – Т. 24. – № 4. – Б. 389–410.
7. Loader I. Policing, security and human rights // Human Rights Quarterly. – 2020. – Т. 42. – № 1. – Б. 1–29.